

การจัดการสเตอรอยด์ที่คุกคามสุขภาพคนไทย

สมัชชาสุขภาพแห่งชาติครั้งที่เจ็ด

ได้พิจารณารายงานเรื่อง การจัดการสเตอรอยด์ที่คุกคามสุขภาพคนไทย*

รับทราบ ว่าสเตอรอยด์มีประโยชน์มากในทางการแพทย์ เช่น ใช้บรรเทาการแพ้หรือลดการอักเสบที่รุนแรง รักษาโรคบางชนิดที่เกิดจากภูมิคุ้มกันผิดปกติ มีจำหน่ายในหลายรูปแบบ เช่น ชนิดรับประทาน ชนิดฉีด ชนิดทาภายนอก แต่การใช้นี้อาจทำให้เกิดอันตรายรุนแรง จึงต้องอยู่ในความดูแลของแพทย์ สเตอรอยด์ที่นำไปใช้ในทางที่ผิดมากเป็นยาจำพวก “คอร์ติโคสเตอรอยด์” โดยเฉพาะเตกซาเมทาโซนและเพรดนิโซโลน มีการจำหน่ายในรูปแบบที่หลากหลาย ทั้งจัดเป็นยาชุดหรือผสมเข้าไปในยาลูกกลอน ยาแผนโบราณ เครื่องดื่มสุขภาพ หรือเครื่องสำอาง ร่วมกับการโฆษณาชวนเชื่อหรือขายตรง ส่งผลให้ประชาชนจำนวนมากในทุกภาคของประเทศบริโภคสเตอรอยด์โดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เกิดปัญหาร้ายแรงต่อสุขภาพจนต้องเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลจากอาการเจ็บป่วยต่าง ๆ เช่น แผลในกระเพาะอาหารหรือลำไส้รุนแรง อาจถึงขั้นทะลุ กระดูกพรุนแตกหักง่าย กดภูมิคุ้มกันของร่างกายและติดเชื้อรุนแรง การลดหรือหยุดยาทันทีอาจทำให้มีอาการขาดยา ความดันเลือดต่ำ หมดสติ หรือเกิดอาการทางจิตได้

กังวล ว่าการนำสเตอรอยด์ไปใช้ในทางที่ผิดทำให้ประชาชนจำนวนมากในทุกภาคของประเทศบริโภคสเตอรอยด์โดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ และมีการใช้ยาสเตอรอยด์ที่ไม่เหมาะสม เนื่องจากประชาชนยังขาดความรู้เรื่องพิษของยา ทั้งยังมีการกล่าวอ้างโฆษณาสรรพคุณเกินจริงและการระบดของสเตอรอยด์ในยาชุด ยาแผนโบราณที่ไม่มีเลขทะเบียนยา และผลิตภัณฑ์อื่น ๆ

ห่วงใย ว่าประชาชนจะได้รับอันตราย เกิดผลกระทบต่อสุขภาพ จากการใช้ยาสเตอรอยด์โดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ หรือใช้ผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนผสมของสเตอรอยด์ต่อเนื่องเป็นระยะเวลานาน

ตระหนัก ถึงความจำเป็นที่ต้องมีการป้องกันและแก้ไขปัญหาสุขภาพจากการใช้ยาสเตอรอยด์อย่างยั่งยืน โดยบูรณาการการทำงานร่วมกันของทุกภาคส่วน เพื่อป้องกันปราบปรามการใช้ยาสเตอรอยด์โดยไม่มีข้อบ่งชี้ รวมทั้งคัดกรองและรักษาผู้ป่วยที่ได้รับอันตรายจากสเตอรอยด์โดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ และปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การใช้ยาของประชาชนให้ใช้อย่างสมเหตุผล และไม่ใช้สเตอรอยด์โดยไม่มีข้อบ่งชี้ทางการแพทย์

ตระหนัก ถึงกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งปัจจุบันยังไม่มีฉบับที่ใช้อย่างมีประสิทธิภาพและไม่ทันต่อสถานการณ์ปัญหา

เห็นว่า ทุกภาคส่วนมีหน้าที่สำคัญในการช่วยแก้ไขสถานการณ์ให้ดีขึ้น ได้แก่ ภาคราชการ องค์กรวิชาชีพ องค์กรที่ดูแลการบังคับใช้กฎหมาย หน่วยบริการสุขภาพ ภาคธุรกิจและอุตสาหกรรม สื่อมวลชน ภาคประชาชน และประชาสังคม

* เอกสารสมัชชาสุขภาพ ๗ / หลัก ๒

จึงมีมติดังต่อไปนี้

๑. ขอให้กระทรวงสาธารณสุข จัดให้มีคณะกรรมการระดับชาติเพื่อจัดการปัญหาสเตอรอยด์ โดยมีองค์ประกอบที่มาจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและภาคประชาชน เพื่อดำเนินการประสาน กำหนดนโยบาย มาตรการและกฎหมาย ติดตามและประเมินผลการจัดการปัญหาสเตอรอยด์ในภาพรวมอย่างต่อเนื่องเป็นรูปธรรม

๒. ขอให้กระทรวงพาณิชย์ โดยกรมการค้าต่างประเทศ ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข และกรมศุลกากร กระทรวงการคลัง ดำเนินการพัฒนากฎหมายให้สเตอรอยด์ (ทั้งวัตถุดิบและยาสำเร็จรูป) เป็นสินค้าที่ต้องขออนุญาตนำเข้าและส่งออกจากกระทรวงพาณิชย์ ตามพระราชบัญญัติการส่งออก ไปนอกและการนำเข้าในราชอาณาจักรซึ่งสินค้า พ.ศ. ๒๕๒๒ เพื่อเข้มงวดการตรวจปล่อยสเตอรอยด์ ณ ด่านศุลกากร และเพิ่มบทลงโทษทางแพ่งและอาญาแก่ผู้ฝ่าฝืน

๓. ขอให้กรมศุลกากร ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา จัดทำแผนการดำเนินงานร่วมกันโดย กำหนดมาตรการและตัวชี้วัดที่ชัดเจนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการตรวจสอบและเฝ้าระวังการลักลอบนำเข้าและส่งออกสเตอรอยด์ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การนำติดตัวเข้ามา การไม่แจ้งในใบรายการสินค้า เป็นต้น

๔. ขอให้สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา

๔.๑ เร่งดำเนินการจัดทำกฎหมายระดับรองจากกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้อง เพื่อจำกัดช่องทางการจำหน่าย จำกัดปริมาณการผลิต นำเข้าและจำหน่ายยาสเตอรอยด์ (ทั้งวัตถุดิบและยาสำเร็จรูป) และทบทวนทะเบียนตำรับสเตอรอยด์ เช่น ลักษณะยา รูปแบบของยา หรือสัญลักษณ์ รวมทั้งยกเลิกทะเบียนตำรับยาเม็ดเบต้าเมทาโซน ให้เอื้อต่อการนำไปใช้อย่างถูกต้องตามความจำเป็นด้านสุขภาพ

๔.๒ ออกกฎหมายให้ผู้รับอนุญาตผลิต นำเข้า และขายยา ต้องรายงานการผลิต นำเข้า และขายยาสเตอรอยด์ (ทั้งวัตถุดิบและยาสำเร็จรูป)

๔.๓ ดำเนินการร่วมกับกรมศุลกากร สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด ผู้ประกอบการผลิต นำเข้าและจำหน่ายยาแผนปัจจุบัน และสมาคมภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง มีการพัฒนาการจัดการฐานข้อมูลการกระจายสเตอรอยด์ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เชื่อมโยงกันและเป็นปัจจุบัน ตรวจสอบย้อนกลับได้ ตั้งแต่การนำเข้าวัตถุดิบ การผลิตยาสำเร็จรูป และการจำหน่ายของแหล่งกระจายยา เช่น ร้านยา สถานบริการสุขภาพ

๔.๔ เป็นหน่วยงานหลักในการพัฒนาระบบรายงานและประเมินผลมาตรการการจัดการสเตอรอยด์ ในภาพรวมของประเทศเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง โดยมีการพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศ การศึกษาวิจัย เพื่อรองรับการรายงาน โดยมีการร่วมมือกับภาคประชาชนและเผยแพร่รายงานสู่สาธารณะเป็นระยะ

๔.๕ ร่วมกับกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด และสถานพยาบาล ร่วมกันพัฒนาระบบการรายงานอาการอันไม่พึงประสงค์จากการใช้ยาสเตอรอยด์และผลิตภัณฑ์สุขภาพที่มีส่วนผสมของสเตอรอยด์ให้มีประสิทธิภาพ ที่สามารถรวบรวม วิเคราะห์ คั่นข้อมูล เพื่อประเมินสถานการณ์ในภาพรวมและนำมาประกอบการวางแผนแก้ไขปัญหาได้

๔.๖ เป็นศูนย์จัดการปัญหาสเตอร์รอยด์ในการเผยแพร่ข้อมูลผลิตภัณฑ์สุขภาพที่มีการปลอมปน สเตอร์รอยด์ การโฆษณาและการส่งเสริมการขายผลิตภัณฑ์สุขภาพที่มีการปลอมปนสเตอร์รอยด์ รวมทั้งผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ตลอดจนรับแจ้งเรื่องร้องเรียน ข้อมูลเบาะแส และการกระจายสเตอร์รอยด์ที่ไม่เหมาะสม หรือการปลอมปนสเตอร์รอยด์ในผลิตภัณฑ์สุขภาพ

๕. ขอให้สภาเภสัชกรรมและสภาวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการรณรงค์และเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับปัญหาสเตอร์รอยด์ เพื่อเพิ่มการมีส่วนร่วมของผู้ประกอบวิชาชีพในการป้องกันและแก้ไขปัญหา รวมทั้งกำกับดูแล และดำเนินการด้านจรรยาบรรณอย่างเคร่งครัดกับผู้ประกอบวิชาชีพที่กระทำผิดเกี่ยวกับการใช้สเตอร์รอยด์

๖. ขอให้กระทรวงสาธารณสุข ดำเนินการรณรงค์และเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับปัญหาสเตอร์รอยด์ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องให้แก่ผู้ดำเนินกิจการสถานพยาบาล ผู้ประกอบการด้านยา อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม./อสส.) และประชาชน เพื่อสร้างความตระหนักถึงอันตรายในการใช้สเตอร์รอยด์

๗. ขอให้กระทรวงสาธารณสุข ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการเร่งผลิตชุดตรวจการปลอมปนสารสเตอร์รอยด์ ออกจำหน่ายแก่หน่วยงานและประชาชนทั่วไปอย่างแพร่หลาย โดยมีราคาที่เหมาะสม

๘. ขอให้สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา ร่วมกับกรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด และองค์กรทางศาสนาที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด สำนักจุฬาราชมนตรี ดำเนินการร่วมกับเครือข่ายผู้นำทางศาสนา ร่วมกันสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายด้านการผลิต จำหน่ายและใช้ยา รวมทั้งอันตรายจากการใช้สเตอร์รอยด์ เพื่อให้เกิดความร่วมมือในการปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมาย

๙. ขอให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติ โดยกองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค (บก.ปคบ.) ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด ร่วมกันจัดทำแผนบูรณาการเพื่อป้องกัน เฝ้าระวังและปราบปรามผู้ฝ่าฝืนกฎหมายหรือปลอมปนสเตอร์รอยด์ ให้สามารถสืบสวนสอบสวนเชิงลึกและบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด ครอบคลุมแหล่งกระจายยาและผลิตภัณฑ์สุขภาพที่มีความเสี่ยง

๑๐. ขอให้ศูนย์รับเรื่องร้องเรียน เครือข่ายคุ้มครองผู้บริโภคภาคประชาชน เครือข่ายสื่อมวลชน และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม./อสส.) ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บุคลากรและหน่วยงานด้านสาธารณสุขและด้านการเกษตร ในการเป็นกลไกพื้นที่ดำเนินการตรวจเฝ้าระวังและจัดการปัญหาสเตอร์รอยด์ และแจ้งเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องดำเนินการต่อไป

๑๑. ขอให้กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงมหาดไทย และสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ มีนโยบายและให้การสนับสนุนการดำเนินงานวัสดุอุปกรณ์และงบประมาณให้หน่วยงานหรือเครือข่ายในพื้นที่ เช่น กองทุนหลักประกันสุขภาพระดับท้องถิ่น ในการดำเนินการจัดการปัญหาสเตอร์รอยด์ นำไปสู่การยกระดับระบบการตรวจ เฝ้าระวัง และจัดการปัญหาในพื้นที่ รวมทั้งส่งเสริมความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับสเตอร์รอยด์

๑๒. ขอให้กระทรวงสาธารณสุข สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ร่วมกับสภาวิชาชีพ สถานพยาบาล ทั้งของรัฐและเอกชน และองค์กรที่เกี่ยวข้องกับผู้ประกอบการด้านยา

๑๒.๑ ร่วมกับภาคประชาชน พัฒนาระบบค้นหา ดูแล คัดกรอง และส่งต่อผู้ป่วยที่มีปัญหาจากสเตอร์รอยด์

๑๒.๒ พัฒนาศักยภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านและบุคลากรทางการแพทย์ ในการ ค้นหา คัดกรอง และรักษาผู้ป่วยที่ได้รับอันตรายจากสเตอรอยด์

๑๓. ขอให้ผู้ประกอบการด้านยาและผลิตภัณฑ์สุขภาพ ผู้ประกอบการสถานพยาบาล และสมาคม ชมรม เครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับการประกอบการ (สถานพยาบาล ผลิตยา ขายยา และนำเข้ายา)

๑๓.๑ รณรงค์และขอความร่วมมือกับสมาชิกให้ปฏิบัติตามกฎหมาย

๑๓.๒ ให้ความร่วมมือในการรายงานและสอบสวนสาเหตุผู้ป่วยที่ได้รับอันตรายจากสเตอรอยด์ ต่อสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา และ/หรือสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด

๑๔. ขอให้กระทรวงศึกษาธิการ ร่วมกับกระทรวงสาธารณสุข กำหนดให้มีหลักสูตรการสอนทุกระดับเรื่อง อันตรายจากการใช้สเตอรอยด์และสถานการณ์ปัญหาสเตอรอยด์

๑๕. ขอให้กระทรวงสาธารณสุข กำหนดให้ผู้ประกอบกิจการสถานพยาบาลและสถานพยาบาลของรัฐ ต้องรายงานการขาย จำหน่าย และการใช้ยาสเตอรอยด์ รวมทั้งดำเนินการจัดการลงโทษกับผู้ที่มีได้รายงาน หรือ กระทำการฝ่าฝืนกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการใช้สเตอรอยด์

๑๖. ขอให้เลขาธิการคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติรายงานความก้าวหน้าต่อสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ครั้งที่ ๙